

457581

749

40

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL X

No. 2

5 IANUARIE

1930

În acest număr: Teoria foamei de Octavian Goga; Bob. de argint, poezie de D. Ciurezu; Istorie și politică de I. Lupas; Sancțiunile etice politice de Cezar Papacostea; Elementul de baștină în Banat de P. Nemoianu; Un ardelean în Bucovina: Adrian Deseanu de Gh. Tulbure; Gazeta rimală: Strigoii de Vasile Stângaci; Insemnări: O nouă alarmă, Pactul dela Ciucea, Două memorii, Ambasadorii naționali-fărăniști, Caragiale în ediție de lux, Aitudini minore, Misiuni diplomatice, etc. etc.

CLUJ

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. REGINA MARIA No. 35

UN EXEMPLAR 10 LEI

Țara Noastră

Teoria foamei

De câte ori, în cursul celor zece ani de după unire, capriciile meteorologiei noastre politice puneau în circulație svonul, că s'ar putea forma un guvern în care partidul zis național din Ardeal să aibă rolul de conducere, de atâtea ori soarta țării mi se părea că se apropie de ceasuri de primejdie.

Aș vrea să fiu bine înțeles de către cetitorii mei în acest proces de conștiință, și de aceea voi stărui în câteva cuvinte asupra lui. Eu, după cât se știe, sunt ardelean get-beget, legat prin toate impulsurile atavice de acest microcosm tulbure. Nu mi-am renegat niciodată mormintele strămoșilor popi și țărani, al căror suflet e pururea viu în palpitățile mele, ca un blestem ori ca o binecuvântare. Dimpotrivă, am căutat totdeauna o legitimare superioară pe seama acestei legături cu trecutul și m'am agățat de ideea de rasă, ca de o barcă de salvare pe vremea ungurilor. Nu voi smulge aici amintiri din sbuciumul unei vieți, atâta pot spune însă în treacăt, că am împletit o aureolă din visurile Ardealului, pe care le-am topit în sângele meu și le-am filtrat prin chinurile facerii, ca să le îmbrac în strălucirea artei. Mai bine de trei decenii, conștient și fără nicio ezitare, am urmărit în literatură și în politică desrobirea provinciei, care printr'un mister nepătruns acaparase toate fibrele mele de simțire. Există, deci, în tot rostul meu ca și al altora, un sentiment de patriotism local pe care-l hrănesc rădăcini vechi și adânci.

Și cu toate aceste, posibilitatea unei guvernări a României întregite de către ardelenii actuali, foști colegi ai mei în comitetul executiv dela Budapesta, mi-a apărut în orice împrejurări ca un coșmar din cele mai grozave. Cunosteam prea bine arsenalul bieților oameni aruncați la suprafața vieții noastre antebelice, păstrați încă și astăzi ca niște stranii apariții fosile, ca să nu-mi dau seama de sinistra

aventură în care ar fi împinsă țara prin stăpânirea lor. Țineam prea mult tocmai la obrazul Ardealului, ca să îngădui luxul de a-l com-promite prin nepricepuții cari se lansaseră în numele lui.

Erau destule considerațiile ce determinaseră rezerva mea cate-gorică și definitivă în această chestiune. Nu le voi mai detalia aici, fiindcă ani deorându-l am vorbit în *Țara Noastră* de fiecare în parte. Am arătat orizontul îngust care strângea ca o cămașe de forță orice năzuință intelectuală în apăsarea de ieri, și-am lămurit deabinele că din această atmosferă nu se puteau desface nici temperamente de leaderi politici, nici chibzuinți bine închegate de oameni de stat. Tot astfel am analizat și stigmatele spiritului străin, care stăruesc încă în subconștientul supușilor de ieri și scot capul inoportun în momentele cele mai rău alese. Am descifrat deasemeni și paradoxul moral, con-form căruia sclavul de odinioară e în neputință de a-și însuși peste noapte o mentalitate de stăpân. Toate aceste și multe altele, ca niște reviste, finzând să facă educația deaproapelui în convingerea fermă ce aveam, că fruntașii comitetului de-o suță nu pot purta pe umerii lor sarcina de îndrumători principali ai vieții noastre de stat.

* * *

Sunt însă două argumente de căpetenie care mi s'au înfățișat neconțent, de câte ori mă gândeam la situația lor.

Primul e o țară sufletească care va trebui desbătută cât mai pe larg, ca să putem vedea în laboratorul acestor oameni. Este absența complectă a ideii de stat din preocupările care-i agită în viața publică, sentimentul de dușmănie ancestrală cu care urmăresc inconștient aparatul însuși al puterii de stat, chiar și atunci când e în mâinile lor. Asupra acestei neputinți organice de-a se încadra în concepția de patrie va trebui să revenim în curând, fiind tocmai de-o penibilă actualitate fructul monstruos al legii administrative, care trebuie măturat la gunoi înainte de-a încurca lumea la noi.

Pentru moment însă, să reținem al doilea argument, care lămu-rește totul ca o tragică infirmitate de naștere. E sărăcia neagră, trista înlănțuire de privațiuni meschine în care au trăit toți acești candidați de înalți dregători, cari din mila lui Dumnezeu și a armatei române s-au pomenit, fără să fi visat măcar, ocupanți cu hârtiile în regulă ai României Mari.

În vinele lor tresărea la fiecare străvechiul instinct al foamei iobăgești, care în clipita frângerii granițelor, peste cadavru politic al agresorului căzut în țărână, se deslănțuia într'un formidabil apetit milenar, menit să-și ceară repede satisfacția postumă. Un asemenea gol moștenit în stomac nu e, firește, cel mai bun sftenic la casă și nu trebuie o particulară filosofie ca să înțeleagă ori-cine adevărul de când lumea, că la oamenii de duzină sălțați în pripă, aburul bucă-făriei proprii apucă lesne spre marele hambar al avutului obștesc. Această axiomă de ordin general era deajuns ca să ne puie în

gardă și în măsura în care eram oameni cinstiți să ne facă să consiliem prudenta. Se întâmplă însă, că pe lângă acest capitol de sociologie abstractă, noi știam și dispozițiile de corijare a norocului manifestate individual de fiecare din acești mandarini repeziți pe calea îmbuibării. Experiența era făcută de subt unguri pe-o rază modestă, iar examenul cu șapte peceși se dăduse la Sibiu pe vremea Consiliului Dirigent. La toate aceste se adăuga ca un verdict fără apel: foarte migălosul talent de administrator al șefului, cum s-ar zice, trecutul gospodăresc al d-lui Iuliu Maniu, arhicunoscut nouă tuturor aici în Ardeal.

Iată neînduratul motiv care ne îndemna să vorbim răspicat cu conștiința noastră în ore de mărturisire și să strigăm la toate ocaziile celor chemați: — *Pentru Dumnezeu, feriți vistieria statului de năvala asta iper-pofticoasă!* Era un sfat onest pe care-l dam, o curată po-vață patriotică și nimic mai mult. N'am fost ascultați nici noi, nici alții. Exaltarea mulțimilor răscolite de demagogie a impresionat mai puternic acolo sus în vârful piramidei, decât glasul cumpătat al rațiunii. Azi, în sfârșit, după guvernarea de-un an a decedatului Mesia, lucrurile se văd clar. Priviți împrejur și veți înregistra în toate colțurile împlinirea profesiilor noastre, pe cari realitatea le-a depășit de mult! Ce homerică înțolire a urmat, se știe, din primele zile când acești dicio-sân-mărtini au ajuns seniorii României. Cine ar fi în stare să-i înșiruie pe toți, consilieri mai mult sau mai puțin tehnici, văzuți sau nevăzuți, sugaci-ahtiați de revărsarea Nilului? Ar trebui pagini întregi, ca să clasezi pe categorii fauna de cuscri, veri și nepoți cari au năpădit arena fiecare cu apetitul lui în proțap. S'a desfășurat, în adevăr, un spectacol unic, un fenomen rar în istoria unui popor, devorarea pripită a liberaților care au descins din întunecimea veacurilor cu foamea lor dospită de zeci de generații. Aspect realmente antipatic, dar în definitiv explicabil, fiindcă în prima lor perioadă, înaintea altor exigențe, toate libertățile cer de mâncare...

Ceea-ce e extra-ordinar însă, e certificatul public pe care d. Iuliu Maniu s'a crezut dator să-l dea și personal teoriei noastre. Într'un avânt de consecvență cu sine însuși, seninul șef de guvern, urmând un vechiu obicei al său, a intrat în hora milioanei de dreptul și fără înconjur... La alcătuirea bugetului prezidenției, d-sa, s'a dăruit pur și simplu pe sine însuși cu un șir întreg de poziții fanteziste, majorându-și cu peste una sută milioane cheltuielile personale sale îndeletniciri. Iată-l pe d. Maniu, cu adevărat revoluționar și reformator! Gestul, trebuie s'o recunoaștem, denotă îndrăzneală necunoscută încă. Până azi o pudoare elementară impunea distanța președintelui de Consiliu, care îndruma toate trebile mari ale țării, fără un special amestec însă în veniturile statului. Era atitudinea de suprem paznic al Tronului în această rezervă distinsă, era quasi eleganța normală pe care o cerea speteaza scaunului celui mai înalt funcționar. Temerarul comandir al voinicilor a trecut dintr'un condei peste uzanțele învechitelor pravili, făcându-și un bunicel cadou de anul nou...

Iată copiate întocmai câteva poziții din bugetul prezidenției consiliului de miniștri:

<i>Fond la dispoziția d-lui președinte al consiliului pentru cheltuieli de interes general</i>	2.000.000
<i>Publicațiuni</i>	3.000.000
<i>Tablouri, fotografii, clișee, hărți, diagrame etc.</i>	3.000.000
<i>Ajutor pentru corporații și indivizi, cu scop social și umanitar, întâmplătoare</i>	2.000.000
<i>Misiuni, delegațiuni etc.</i>	5.330.420
<i>Publicațiuni în ziare</i>	6.000.000
<i>Cheltuieli de cancelarie pentru atașajii de presă</i>	2.876.400
<i>Menținerea legăturilor cu străinătatea</i>	2.500.000
<i>Cheltuieli în legătură cu mișcarea culturală, umanitară internațională</i>	5.000.000
<i>Fond de dispoziție</i>	26.009.000
<i>Majorațiune specială pentru străinătate, întâmplătoare</i>	13.452.600
<i>Informațiuni politice și economice</i>	2.000.000

Total Lei 73.168.420

Cețiți aceste cifre drept=grăitoare și examinați justificarea lor la buget! Aici nu trebuie vorbă lungă, ca să vedeși pe ce lume trăim. E o precizie admirabilă și la destinație și la socoteală. Corectitudinea e „occidentală”, — nu=i așa? Cefitori din toată țara, de ambe sexe, luați punct cu punct și bateți=vă capul, ca să înțelegeți ce utilitate de stat îndeplinesc milioanele de mai sus? Unde călătoresc ele, spre ce limanuri „întâmplătoare”? Nu știu ce vei spune d=ta, ofițer care stai de pază la Nistru, retezat în drepturile vitrege ce aveai de rigorile băștinașului patriot Madgearu? Cu ce logaritmi esplici problema, domnule profesor, care deunăzi la „Ateneu” ți=ai tânguit nenorocirea? Nici nu vreau să aud comentarele voastre, funcționari de toate soiurile acum în puterea iernii, mai puțin ale contribuabililor cari după cele patruzeci de legi votate în ultima zi de Parlament mi=ar răspunde cu scrâșnirea dinților...

Nu știu ce vor zice alții, eu însă văd dureros de limpede în acest crâmpai de gospodărie, care=mi reamintește eufemismul provincial și elasticitatea de expresie din rubricile băncii „Patria” dela Blaj, unde înainte de=a fi prim=ministru, d. Iuliu Maniu a fost important factor constituțional...

Horoscopul fericiților bărbați l=am descifrat demult și fiindcă ar fi cazul să=mi servesc eu însumi recunoașterea prorociilor împlinite pun punct aici cu analizele mele. Odată însă, cândva la bătrânețe, stând în cerdac plin de reumatisme și de amintiri, făcând în singurătate retrospectivitatea frământărilor de azi, gândindu=mă la toată volbura cu care atâția din compatrioții mei ardeleni au descălecat în România unită, aș vrea să scriu o carte menită să dea cheia prezentului și să câștige, dacă se poate, iertarea posterității...

Titlul acestei opere îl anunț de pe=acum:

Teoria foamei.

OCTAVIAN GOGA

Bob de argint

Dă-mi puteri și inimă să plec
Poveste de fier și de-argint pe cărare,
Să plec să mă pierd în spre soare
Pe marginile lumi să m'aplec,

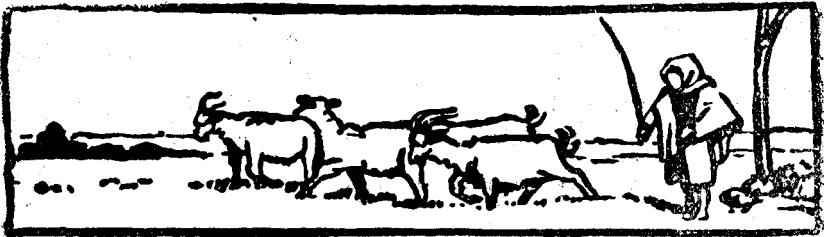
C'un bob de descântec în trup
Năvalnic ca floarea de nalbă
Să spulber lumina mea albă,
Negurile lumii să rup.

Să curgă pârâu de apă întoarsă
Prin suflețe vineși, prin suflețe 'nvinse,
Să ardă uleiul din candelile stinse
Când viața pe ramuri se varsă.

Și plin de răcoare pe umeri, pe piept,
Fruntea ta largă s'alint
Topind un basm de argint
În ochiul tău fânăr și drept.

Și căile mele adâncuri sporind
Vor asculta macii crescând către soare,
Eu singur trecând pustii și hotare
Cu'n bob de descântec în sânge svâcnind,
Pe căile mele rămân mai departe,
Rămân să colind...

D. CIUREZU.

Istorie și politică

II.

Oricât de mult se afirmă că atențiunea istoricului ar fi îndreptată spre trecut, iar a omului politic spre prezent și viitor, preocupările lor se întâlnesc în aceeași tendință de a cunoaște și înțelege cât mai bine, pe temeiuri de adevăr, viața publică în feluritele ei forme de manifestare, încercând să pătrundă totodată și sensul dezvoltării viitoare, măcar la câte o răspântie mai importantă a vremilor călătoare.

Oamenii politici, a căror amintire a rămas în paginile istoriei ca a unor creatori de valori durabile sau îndrumători iscusii ai generației lor, s'au distins tocmai prin agerimea deosebită, care i-a ajutat să înțeleagă corect glasul vremii și să pătrundă printr'o intuiție genială direcția dezvoltării spre viitorul apropiat. Darul de a face, cu privire la desfășurarea evenimentelor în curs, prognostic bun, pe care ziua de mâine să nu-l poată desmiști, izvorăște pe lângă cunoștințe temeinice și sigure, mai ales din facultatea de a ști aplica fără greș analogiile istorice, trăgând concluziile ce rezultă cu stringență logică din ele, cum am văzut că a reușit să facă șeful guvernului român dela 1916 în consiliul de coroană dela Cotroceni.

Cei lipsiți de această facultate, rătăcesc aproape totdeauna în vanele lor încercări de a explica prin „cele trecute vremi“ rostul celor viitoare“.

Un caz recent de asemenea rătăcire istorică și politică ni-l oferă articolul publicat de d. „Alexander von Vajda“ în ziarul din Viena *Reichspost* la 30 August 1916, articol reprodus de „Țara Noastră“ în traducere românească.

Rătăcirea istorică este explicabilă în parte prin superficialitatea cunoștințelor, prin lipsa de perspectivă și de informațiuni multilaterale a autorului refugiat chiar dela începutul războiului mondial în capitala monarhiei habsburgice, ai cărei conducători aveau de mult timp

împresia precisă a unei prăbușiri inevitabile. E de mirare, că cel ce își croise un fel de chemare politică providențială din frecventarea „prea înalțelor“ trepte ale burgurilor împărătești nu a fost învrednicit nici măcar de o destăinuire parțială, care să-i fi dat puțința a pătrunde în tainele istorice și politice ale diplomației vieneze, în faimoasele *arcana imperii*. Și bietul om ar fi meritat încrederea patronilor săi. Căci a săvârșit, cum aflăm chiar din cuprinsul articolului, adevărată „muncă de Sisif...“ Ca unul din „cei mai buni și mai înțeleghători români din Bucovina și Ungaria“ nu a lipsit a face „toate eforturile“ spre a îndupleca România să se atașeze Puterilor Centrale, să se arunce deci în prăpastia ce urma să înghită în scurtă vreme „glo-riosa dinastie habsburgică“, despre care acum aflăm pentru întâia dată că ar fi fost „înrudită“ (?) cu poporul român, și că acest popor și-ar fi primit „în dar“ dela ea „primele raze de cultură“ (!) Știm că o veche școală istorică tendențioasă a fost și mai este poate neobosită în stăruința de a înfățișa poporul nostru ca o turmă necu-vântătoare până în clipa, când a ajuns, la sfârșitul secolului al XVII-lea, sub oblăduirea Habsburgilor, cari din pură grație cesaro-crăiască s'au simțit obligați a deschide românilor ardeleni, cu binevoitorul concurs al iezuiților, „o fereastră spre Occident“... Socotim însă incompatibil cu situația unui pretins conducător politic al neamului românesc să propage sfruntatul neadevăr istoric, că primele raze de cultură ar fi fost dăruite acestui neam numai în timpul „marei“ împărătese Maria Terezia și a „marelui“ ei fiu Iosif al II-lea. O asemenea afirmațiune nu putea isvorî decât dintr'o nedemnă por-nire spre adulațiunea „prea înalțelor“ trepte împărătești sau dintr'o rușinoasă ignoranță istorică.

Mai gravă însă, decât toate rătăcirile de ordin istoric, cuprinse în acest articol, este cea de ordin politic, în care a căzut d. *Alexander von Vajda*. Admitem că d=sa, care în calitate de „român habsburgic“ a făcut școală din toate „apucăturile, fățărnicile și dede-supturile tactice“ ale artei politice desvolate de oligarhia maghiară „la virtuositate“, s'ar fi complăcut în rolul de intermediar „mittel-european“ între „România întregită cu frații noștri, din Basarabia și între maghiari, slavi și germani“. Admitem, că în vederea acestui rol ispititor putea să facă „toate eforturile sisifice“ și declarațiunile politice surprinzătoare, pe cari n'a întârziat a le publica în coloanele unui ziar din București, chiar la începutul războiului, în vara anului 1914. Dar după ce România a declarat războiul monarhiei austro-ungare, după ce armata vitează a Regelui Ferdinand desrobitorul a trecut Carpații, înaintând spre inima Transilvaniei și concentrând sub flamura ei speranțele tuturor românilor doritori de viață și liber-tate națională, nici un român adevărat, nici chiar „Românul habs-burgic“ nu era îngăduit să mai facă vre-o declarație sau să publice vre-un articol ca cel scris de domnul „von Vajda“ la trei zile după intrarea României în războiul desrobirii noastre. Scriindu-l și publi-cându-l, autorul a riscat să fie așezat pentru totdeauna în tabăra dușmanilor seculari ai unității și libertății noastre naționale.

Inzădar încearcă prietinii și partizanii politici ai autorului să-l scuze acum, afirmând că în situația disperată de atunci i-ar fi fost comandat de către conducătorii monarhiei în agonie sau i s'ar fi impus să scrie acest articol... Cu atât mai trist pentru dânsul! S'au mai făcut încercări de a impune și altor „Români habsburgici” să scrie, în cursul războiului mondial, sau să vorbească împotriva prietenilor lor convingeri. Acești „alții” au avut însă fâria să refuze și să reziste tuturor ispitelor și amenințărilor, fără a se lăuda mai târziu, după terminarea războiului, că ei ar fi îndeplinit rolul de „spărgători de graniți”, cum i-a plăcut colaboratorului dela *Reichspost* să se laude în fața fineretului universitar din București. După ce a trecut ceasul primejdiei este ușor să te lauzi... cu isprăvile altora. Dar nu prea e serios. După războiu a sporit pretutindeni numărul pretențiilor „eroi” și gălăgia inscenată de ei pentru a-și revendica merite, pe cari nu le-au avut, și glorie ce nu li se cuvine. Glasul adevăraților eroi a amuțit însă sub gheața nenumăratelor morminte, cari le-au acoperit trupurile schingiuite, sau sub perdeaua modestiei, în care s'a știut înfășura totdeauna eroismul veritabil, disprețuind profund palavrele ieftine ale reclamei și ale demagogiei postbelice.

Dar ceace apare cu desăvârșire condamnat în articolul d-lui „von Vajda”, este încheierea lui îndrăznească, în care afirmă că „autorul acestei catastrofe va fi desigur lovit de blestemul viitoarelor generații românești”.

Iată, deci, desrobirea noastră calificată drept *catastrofă*, iar autorul ei — Regele *Ferdinand* — afurisit, fără putință de apel.

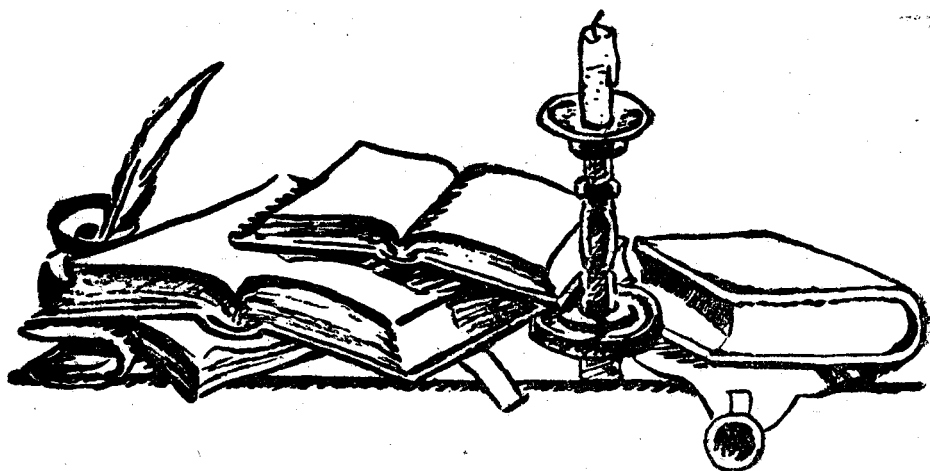
Certitudinea, cu care se arunca această afurisanie asupra *Regelui-Erou*, putea să apară destul de riscată celui ce își permitea o astfel de profeție sinistă, chiar în momentul când o așternea pe hârtie. Astăzi apare deadreptul revoltătoare în inconștiența și temeritatea ei, după ce sunt cunoscute declarațiile Regelui *Ferdinand* dela consiliul de coroană din Cotroceni (14 Aug. 1916). Cu acest prilej rostise Carp cuvântul nesocotit că se va ruga lui Dumnezeu „ca armata română să fie bătută”. Regele *Ferdinand* a căutat fără întârziere să-i dea cuvenita muștrare zicând: „Domnule Carp, respect toate părerile, dar nu pot lăsa să treacă ultimele dv. cuvinte. Ele nu pot fi expresia adevăratelor dv. simțăminte. Îmi închipui că au izvorât în focul discuțiunii într'un moment de necugetată mânie... Ați greșit și adineaori, domnule Carp, când ați vorbit de interesele dinastiei. Nu cunosc decât interesele țării. În conștiința mea aceste două interese se confundă. Dacă m'am hotărât să fac acest pas grav, e fiindcă după matură chibzuință am ajuns la convingerea adâncă și nestrămutată, că el corespunde cu adevăratele aspirațiuni și cu adevăratele și marile interese ale neamului, a căror răspundere o port în ceasul de față. *Dinastia va urma soarta țării, învingătoare cu ea sau învinsă cu ea*. Deoarece mai presus de toate să știți, domnule Carp, că dinastia mea este română. Rău ați făcut, când ați numit-o străină, germană. Nu, e românească. Românii n'au adus aci pe unchiul meu, pe Regele Carol, ca să întemeieze o dinastie germană la gurile Du-

nării, ci o dinastie națională și revendic pentru Casa Mea cinstea de a fi îndeplinit în întregime misiunea, pe care acest popor i-a încredințat-o”.

Iar răposatului Marghiloman, care subliniase pericolul rusesc, Regele Ferdinand i-a răspuns: „Mie personal nu mi-e frică de ruși; dar admitând chiar, că ei ar constitui un pericol, mi se pare totuși evident că pentru noi pericolul va fi mai mare rămânând o țară de 8 milioane de locuitori decât devenind un stat de 14 milioane. În genere, altfel ne vom putea apăra într'un caz și într'altul. Iată de ce, departe de a fi convins de pericolul atotputerniciei rusești, văd în el un argument mai mult pentru a ne folosi de împrejurările de față, pentru a căuta să ne unim cu frații noștri și să ne mărim hotarele”.

Pe cât de strălucit apare caracterul marelui Rege Ferdinand în lumina acestor declarațiuni eroice, confirmate prin fapte tot așa de eroice, pe atât de pipernicit și laș îl înfățișează pe politicianul „von Vaida” ipocritul său articol din *Reichspost*. *Blestemul*, pe care într'o clipă de inconștiență, și-a permis să-l arunce asupra gloriosului suveran al României, se va răsfrânge „de sigur” asupra lui. Simțul istoric și judecata politică sănătoasă, care sperăm că nu va putea fi înlocuită pentru totdeauna cu ciomagul bandelor voinicești, vor pune în curând la cântar așa numitele „ideologii istorico-politice” ale demagogilor trecuți prin școala tuturor apucăturilor și făfârniciilor, pe cari perfida politică de duplicitate austro-maghiară a izbutit să le lase moștenire perpetuă unor politicieni de proveniență cezaro-craiască.

BCU Cluj / Central University Library I. LUPAȘ

Sancțiunile etice politice

Își aduce aminte fiecare de poza catoniană, în cursul celor zece ani de la război, a partidelor ce compun azi guvernul. Nu era act însemnat al vieții publice și politice, în care șeful să nu se simtă împins de o etică transcendentă, să facă celorlalte partide procesul moral în fața soborului.

Lucrul se petrecea cu regularitatea ritmică a pendulei.

Orice s'ar fi întâmplat, șeful dădea citire, imperturbabil, unui protest etico-politic, redactat în termeni riguroși, care mergeau până la... tăgada adversarului. Tonul era, bine înțeles, potrivit și el marilor atitudini; se cobora din înălțimi olimpice: totul era vezi bine, strâmb în țara aceasta de oligarhi bizanțini; totul era putred și murdar, ca în grajdurile legendarului Augia. Și ieremiada se repeta de la o vreme stereotipic și banal ca un film care o ia d'a capu.

De obicei, tema începea cu locul comun, de neconstituționalitate și ilegalitate: „nu existați!” și sfârșea cu schițarea nu a unui program de muritori, ci a unei radicale reformări morale a țării, de la opincă până la vlădică! O revoluție a geniului bun, înserat par'că e însuși în ritmul istoric al poporului de la Dunăre, iată ce rosteau, cadențat în dialect, buzele neprihănite ale șefului.

Ba să vezi.

Declarațiile nu se opreau între zidurile sălilor de întrunire sau în incinta Parlamentului; ci, cu un ecou din ce în ce mai larg, ca într'un imens cor al broaștelor, rotativele, cu literă crassă și cu fotografie, le duceau însușit și înmiiț, până departe, — că doar: „a vorbit șeful!“

Ultima tiradă a noului Cato devenea astfel, de a doua zi chiar, un bun obșteșc al țării... ce zic? al lumii întregi. Iar în propagarea undelor ce purtau mai departe numele și gloria „singurului democrat“ al României moderne, șeful creștea ca'n basme. El lua proporțiile lui Cavour, Gambetta, Bismark; iar Cuza-Vodă, Ioan Brătianu, Generalul Averescu, Octavian Goga rămâneau palide umbre pe lângă noua glorie a Ardealului apostolic. Sugestia era mare; valul de hârtie înnegrită așa de copleșitor, că mulți bărbați, — și din celelalte partide — începuseră să se resimță.

Mărturisim, că la venirea partidului național-tărănist la cârma țării, am fost dintre aceia cari, împreună cu fruntașul liberal d. I. G. Duca, ni-am zis tainic: „Oricum, trebuia să vină odată la putere și acest partid; i se făcea o nedreptate. Iată; are soluții pentru toate problemele țării în suferință; are oferte de împrumut în toate buzunarele; și încă, oferte cu mult mai avantajoase de cât ale d-lui Vințilă Brătianu. E, apoi, un partid cu organizații în toate unghiurile țării... bașca popularitatea. Scurt: național-tărăniștii nu mai pot fi finiți la o parte!“

Așa gândeam unii; și alții cu rosturi mai înalte în stat, ca vornicelul liberal, traduceau și în faptă asemenea gânduri, punând umărul „pro parte virili“ la împlinirea „actului de dreptate politică“.

Și iată acum; a vrut Cel de sus și anul s'a rostogolit, de când România Mare e pe calea mării reformări morale! Nu vom vorbi noi; nici pe d-l I. G. Duca nu-l vom provoca. Stând deoparte, să ascultăm mai bine mărturisirea eminentului majoritar d-l Eugen Crăciun, făcută recent, în luna trecută, la discuția Adresei de răspuns la Mesajul Tronului:

— „Și azi — zice deputatul majoritar — agenții de percepție umblă prin case după biruri care nu sunt numai ale statului.“

Și azi — umilele hârtii timbrate care reprezintă drepturi reclamate și nedobândite înaintează numai cu greu și cu cheltuială în labirintul birourilor.

Și azi — la poliție se instruește după metode de mult părăsite aiurea.

Și azi — sunt posibile fapte ca acelea dela Lupeni, sancționate tardiv și incomplet...

Guvernul nu a realizat, în concepția sa activă, sensul revoluționar al momentului în care a luat cârma!

Făuriți opera durabilă și mare! Și — dacă în zămisirea ei trebuie să lovii uneori în partizani, aveți acest curaj. Țara înainte de toate!“

Declarațiile netede ale deputatului majoritar nu lasă în spirite nici umbră de îndoială asupra realității „de azi“ față de cea „de ieri“.

Iată acum observările unui exponent al generației mai vechi, făcute în Senat. Dl Ion Grădișteanu nu mai face parte de mult din vre-o asociație politică; d=sa nu aspiră să vie la guvern după prăbușirea regimului de azi. Depoziția d=sale, deci, nu poate fi bănuită de subordonare intereselor de partid; și — mai puțin intereselor materiale, știut fiind că d. I. Grădișteanu stă sub acest raport de=asupra oricărei nevoi. În sfârșit d=I. Grădișteanu este senator de drept, de=misia în alb nu atârână, intimidantă, de=asupra capului său.

Încărcat cu această autoritate morală, d=sa zice:

— „Opera de dărăpănare și destrămare a statutui pe cale de legiferare și=a urmat cursul pripit până în luna August.

Acum, cu aceeaș grabă și aceeaș furie guvernul s'a apucat de dezorganizarea toturor instituțiunilor prin arbitrara pensionare în massă a funcționarilor celor mai buni și mai experimentați, cari erau osatura serviciilor publice, pentru a=și înlocui spre căpătuirea partizanilor cu elemente în genere fără valoare și uneori în condițiuni de salarizare scandaloase, cum e între altele cazul Vidrighin, care constituie nu numai o sfidare a legalității și moralei publice, dar chiar a demnității statului.

Pe când, cu toate economiile ipocrit trâmbitate, se risipesc banii publici pentru săturarea și chiar desfătarea amicilor politici, sarcinile contribuabililor au crescut în așa măsură și cu așa repeziciune, încât au produs o îngrijitoare depresiune economică...“

Ne=am pus la adăpostul obiectivității nediscutabile a acestor două voci, spre a fi în largul nostru când vom formula unele încheieri ce s'au desprins, pentru oricine, din acțiunea de guvern a puteratanului partid național=țărănist.

Și mai întâi o observare incidentală.

Dacă șeful partidului național=țărănist ar fi fost croit din ștofa oamenilor politici de rasă, cel dintâi lucru ce i=ar fi ieșit în calea minții — când s'apropia de guvern — era greutatea ineluctabilă a sarcinei ce=și lua. Aceasta întrecea cu mult puterea unui partid nou și neverificat încă. Un bărbat de stat ar fi simțit îndată cu ce moștenire avea de a face și — trecând peste baricadele pe care elementul personal le ridică oamenilor de rând — ar fi avizat la orice alte soluții, afară de aceea la care s'a oprit.

Marea întrebare, singura întrebare serioasă ce și=ar fi pus= o un astfel de bărbat, era: în ce chip aș compensa cu cel mai mult folos obștească inevitabila măcinare a popularității, de care partidul meu dispune în acest moment?

Răspunsul era luminos ca ziua: caut sau admit formula care-mi va da putința să concentrez și să chem la lucru cele mai alese capacități și energii ale țării. Voi trata cu toate grupele politice pentru a-mi recruta valori verificate, și voi pune, astfel, la fiecare șurup al mecanismului politico-administrativ pe cel mai specializat din oamenii ce-i oferă România.

Așa ar fi zis și ar fi procedat un om de stat, și prin aceasta, el și-ar fi deschis și personal calea gloriei nepieritoare. Dar „șeful“ care nu guvernase în viață o zi... de cât doară pe cei o sută, „șeful“, umplea hăul cu declarații potrivnice. La sugestiile de concentrare ale Regentei, „șeful“ îi repezea pe toți; pe toți îi blagoslovea cu declarații, repetate până la sațiu: „vreau disolvare, vreau guvernul, îl vreau singur; îmi iau întreaga răspundere a guvernării; am soluții, le-am pentru toate problemele; fac împrumutul, îl fac imediat; avem oferte, avem cinci-șase, căci Europa vrea să ajute România redată democrației și libertății...“

Așa declara șeful, variații infinite pe aceeași temă... a absenței sentimentului de răspundere, iar când căpăta decretul, își lua partidul și-l transforma în consiliu de miniștri; el arunca țării în spinare douăzeci și trei de miniștri, în care cu excepția a doi oameni de cultură, nu era unul singur verificat și specializat la locul său.

Inchidem însă digresiunea, fiindcă nu de aceasta vroiam să ne ocupăm aici. Incepând astfel, se înțelege, erorile au curs ca ploaia și ca grindina. Oamenii noi și fără educația politică a guvernării, fără tehnica elementară a ei, au desfășurat un talent deosebit, o adevărată specialitate din a irita, rând pe rând, toate categoriile de muncitori ai țării. Ce elocventă ar fi o statistică a congreselor și întrunirilor de protestare ce au avut loc în anul național-tărănesc! S'ar vedea atunci paradoxul, cum în anul „tuturor soluțiilor“ nemulțumirea s'a întins ca o apă ce sare digul și înecă tot: de la comunistul-socialist al Lupeșilor, până la omul de direcție și ordine care este — să admitem — profesorul universitar.

Instalat la cârmă, șeful a început din prima zi să ardă ce a adorat; și prima jertfă a făcut-o cu scumpa democrație integrală. Cu o dezinvoltură, a cărei celeritate nu ne lasă a presupune nici un grăunte de sinceritate și conștiință democratică, șeful a răpit reprezentanților națiunii, prin gestul demisiilor în alb, și libertatea de exprimare a gândului și buna tradiție a controlului parlamentar. Vom căuta în darn, la biete „partide oligarhice“, inteligența și brutalitatea unor astfel de gesturi! Pentru acoperirea rușinosului act — s'a zis: „e o formă de care nu se va uza“. Dar iată că un deputat cutează să discute sub cupolă condițiile contractului Vidrighin, oneros pentru stat, imoral pentru cei ce-l fac. Era doar cea mai naturală obligație de control a mandatarului națiunii! Urmarea? Deputatul de Prahova, d. Pardos, este izgonit din partid și din Cameră.

Aceasta e morala în noua democrație; aceasta e atmosfera de aer liber ce se respiră acolo.

Să mai spicuiem câteva inconsecvențe de aceeași esență morală, democratică.

Zece ani ni s'a vorbit de neconstituționalitatea și ilegalitatea guvernelor ce s'au perindat. Dar ce deziluzie am înregistrat la 9 Octombrie! Partidul „cel mai respectuos față de constituție și legi“, ajuns la guvern, suspendă la cea dintâi ocazie însuși puterile regale și face, printr'o lovitură de stat, alegerea celui mai înalt slujbaş al țării.

Să mai pomenim amănuntele de procedură: tratamentul mistico-democratic al parlamentarilor cari, pentru a face o fericită alegere, trebuiau să se coboare în adâncul nepătruns al conștiinței lor, „luminate“ de Cel de sus? Să amintim că democratismul șefului nu s'a coborât măcar până la colegi? Că aceștia indignați i-au aplicat, cu un *quousque tandem*, lovitura la mir?

Dar hipocrizia cu grija de gospodăria statului!

Zece ani s'a strigat: „săriți, hoșii!“; zece ani s'au vărsat lacrimi de crocodil pe ruinele economiei statului. Faceți o statistică, în care să se indice anual: numărul călătoriilor oficiale, cheltuielile afectate fiecăreia, și veți avea (în cei 70—80 de ani de contact oficial al României moderne cu apusul) desigur recordul realizat pe anul 1929. Douăzeci de miniștri și subsecretari, cu delegații și trenă, cu cheltuieli de reprezentatie, cu atașați tehnici, cu atașați de presă, au tăiat Europa în lung și lat.

Ca români, trebuie să mărturisim durerea în fața unei atât de importante decepții; dar faptele, oricât le-am îmbrobodi, conțin în ele însuși nu numai satisfacția, dar și sancțiunile inevitabile. Și șeful partidului de la guvern are o formulă psihică incompatibilă cu situația ce deține. Formula lui e simplă: șeful *nu are o conștiință etică limpede*; de aci cascada urmărilor: nu are sentimentul răspunderii, nu-și dă seama de valoarea declarațiilor ce face, nu cunoaște linia dreaptă a hotărârii; amână, revine, minte...

Iată una — cea din urmă: la 30 Octombrie în școala din comuna Movilița, după critica manevrelor regale, în fața regenților și a tot ce are armata română mai distins, șeful declară „în numele guvernului *Maiestății Sale Regelui*“ că va ameliora soarta oștirii; după o lună realitatea iese altfel! Și generalii rămân uimiți; ei declară în indignarea lor:

— „*Intreaga oștire a țării românești consideră pe d. Maniu, șeful guvernului actual, față de declarațiile sale nerespectate, ca mincinos și fără onoare*“.

Generalii se indignează în zadar; ei n'au prins formula omului. E — cum te-ai indigna pe un invalid că are un picior de lemn; și d-l Maniu nu e mincinos din fire, nu e din neamul său un om „lipsit de onoare“; d=sa are însă un picior de lemn în loc de conștiință etică. Și marea sa eroare este că — având acest

picior de lemn — a ținut totuși să fie cu orice preț prim-ministru în România Mare.

Astăzi, la capătul unui an de experiență pe socoteala țării, lumea constată că România a putut fi condusă și de un om fără suflet românesc, fără suflet creștinesc, fără voință de bărbat și fără o scânteie sacră de pătrundere a rosturilor omenești pe pământ... o iască umană, iluminată o clipă de foc bengal!

Dar trecând peste șef, privirile ni se opresc asupra a două figuri care, înseriate în corțejul unui altfel de șef sau având inițiativa, ar fi putut trage o dungă în urma lor, în trecerea prin viața publică.

Un țăran din cele mai mândre plaiuri ale țării a ridicat odată un steag de luptă. Crai nou pe pământ românesc!

El a predicat un ideal care în alcătuirea lui programatică putea fi discutat, putea fi greșit chiar.

Mai mult; cu popularitatea de om nou ce-și agonisise, țăranul putea face o cârmuire lungă, de patru, de opt ani. Și adaugăm: acea guvernare putea fi fără succese răsunătoare, fără acele realizări care rămân de obicei apanajul competenței dublate de voință. Dar peste program, peste succese și realizări, românitatea fără osebite de partide și așezare mai aștepta ceva dela acela ce simboliza țărănimea îndelung obișnuită de argații stăpânilor ce ni le-a aruncat în spinare istoria vitregă.

Lumea aștepta o zi, o lună, un an de cârmuire care să valoare moral cât o veșnicie. Steagul unei noi ordine morale, împlântat în inima politicianismului îmbătrânit — iată ce trebuia să fâlfâie în mâinile rustice ale țăranului din Topoloveni. De la urmașul dacului ce trăește încăpățânat, de mii de ani, în țărănimea română, se aștepta răsturnarea la pământ — cu o mână de Grah — a vechilor moravuri. Cu plesnituri de bici vedeam noi izgonirea din templu a satanei. Iată singura negație, pe care suflarea românească ar fi primit-o cu ropot de aplauze. Și nu era nevoie pentru aceasta — de o guvernare de opt, de patru, de un an; o singură zi de cârmuire hotărâtă, era de-ajuns.

Totul a stat la dispoziția țăranului, totul a fost prezent... ce păcat! Țăranul a lipsit.

Dar capitolul mai dureros îl înscrie în acest sens omul reprezentativ din cealaltă componentă a partidului de la guvern. Să contemplăm pe nefericitul — de azi — Alexandru Vaida Voevod. Om cu temperament luptător, fire impulsivă, un primitiv, în sfârșit, creiat pentru rezistență — iată cine a fost odinioară, d-l Alexandru Vaida.

Dar ce deziluzie, ce mutare de lucruri, ce film amăgitor ne fură ochii!

Se pare că noroadele sunt hărăzite din partea Celui de sus cu sancțiuni grabnice împotriva acelor fii drepecți ai lor, care le greșesc greșala capitală. Și Vaida, care s'a agitac în Ardealul vechiu, a greșit României Noi. Il lăsăm să se adâncească solitar, în conștiința sa, pentru a-și găsi, neturburat de lumea externă, călcâiul vulnerabil pe unde a pătruns implacabil, săgeata aducătoare de moarte. Dar, odată primul pas greșit, acesta a adus pe al doilea; apoi rostogolirea și prăpastia din care — durere — el nu se va scula. Vaida a greșit cu ceva patriei; și acum, înțelegeți situația impulsivului Voevod: imposibil a tăcea, imposibil a vorbi. Deci — absență.

Astăzi, Vaida e peregrin pe drumurile Vienei; mâine va merge poate spre Roma, în audiență la papucul Papei. Poimâine, va căuta în zadar apa Lethei să se cufunde în uitare, să iasă nou-nouț, cum pornise odinioară spre parlamentul dela Pesta. Vaida va putea fi văzut oriunde, numai în Camera sa — niciodată. Glasul lui ce-ar fi putut răsură odinioară ca protestarea unei națiuni, în cupola de la Pesta, de-acu înainte, prin nu știu ce fatalitate ironică a contrastelor, va fi mut sub cupola din „dealul mitropoliei Ungro-Vlahiei“.

Nou Ahasverus, Vaida duce în răfăcirile sale osândă, pe care națiunea română i-o trimite îndurerată, tocmai în anul care trebuia să însemne poate apoteoza națională a unirii noastre.

În guvernarea de un an, s'au șters două nădejdi; doi români au murit: unul, fără trecut dar cu cele mai frumoase posibilități de viitor; celălalt, cu un trecut furtunos, dar fără viitor.

Pentru împușinarea valorilor de progres ale nației românești, îi regretăm. Dar în fața sancțiunilor imanente pe care faptele o poartă cu sine, ne plecăm.

CEZAR PAPACOSTEA

Elementul de baștină în Banat

— Teoria istoriografilor sârbi —

Calitatea noastră de element băștinaș, în Ardeal și Banat, mai este contestată și de istoricii sârbi. În privința vechimei noastre în aceste părți sârbi se raliază la teoria istoriografilor unguri, dar numai în parte. Ei primesc de bună și veridică opinia lui Szentkláray și altora, că românii și-au făcut apariția mai întâi în vechiul județ al Cărașului, prin veacul al XII-lea și XIII-lea, dar neagă că ei s'ar fi răspândit pe întreg teritoriul Banatului. Generalizarea elementului românesc în Banat, după autorii sârbi, nu s'a desăvârșit până în veacul al XVIII-lea, adică deodată cu colonizarea șvabilor și ungarilor. Apoi, tot spre deosebire de istoriografia ungară, unii istorici sârbi afirmă că, element de baștină, în Ardeal și Banat, nu sunt nici românii, nici ungarii, nici sârbi. Iată ce spune în această privință unul din cei mai de seamă istorici sârbi, dl Iovan Radonici¹⁾.

„Sârbi din Ungaria n'au jucat numai un rol preponderant în istoria acestei țări; ei au exercitat și o puternică influență, din punct de vedere civilizatoric, și asupra sârbilor din Balcani. Așezați în Transilvania, Banat și Bacica din veacul al VI-lea, ei au trecut, în cursul vremii, prin numeroase încercări. Totuși, ei au reușit să se menție, grație imigrărilor din Balcani, care le-au permis să-și păstreze naționalitatea în mijlocul unor elemente străine.

„La începutul evului mediu, Ungaria meridională și Transilvania erau populate de triburi iugoslave într'o măsură așa de mare, încât nomenclatura topografică a acestor regiuni luase un caracter pur slav. Urmele acestei nomenclaturi se mai găsesc și astăzi în Transilvania, unde aceasta din secol în secol, s'a înlocuit cu cea maghiară, ger-

¹⁾ Histoire des Serbes de Hongrie, Paris, Prefață, p. p. V-VIII.

mană și română. La sfârșitul veacului al VI-lea și la începutul celui de-al VII-lea, aceste triburi iugoslave din Ungaria meridională au fost slăbite prin emigrarea unui număr al lor în Peninsula Balcanică. Dar legăturile dintre sârbii rămași în Ungaria și aceia emigrați nu s'au rupt niciodată.

„Iugoslavii din Transilvania și din Banatul actual, supuși până la sfârșitul veacului al VIII-lea puterii Avarilor, au căzut, după prăbușirea statului avar, în mâinile șefilor bulgari. Aceștia au stăpânit Transilvania și Banatul în decursul veacului al X-lea; de fapt, puterea statului maghiar nu s'a întins decât încetul cu încetul în veacul al XI-lea, pornind de pe marele șes ungar înspre Transilvania și Ungaria orientală. Totuși, aceasta din urmă fiind întotdeauna locuită de sârbi, și-a păstrat organizațiunea sa slavă, pe triburi, până la sfârșitul secolului al XII-lea, fără ca în această perioadă să se fi încercat vreo organizare în comitate.

„Rolul sârbilor a fost considerabil în cursul veacurilor XI și XII-lea dar mai ales în epoca când Emanoil Comnen, împăratul Bizanțului, a încercat să subjuge Ungaria.

„După catastrofa sârbească din Kossovo (1389), elementul sârbesc a început să treacă Balcanii înspre Ungaria de sud. În veacul al XV și XVI-lea, acest curent de emigrare a devenit atât de important, încât Banatul și Bacica au luat o înfățișare pur sârbească. Aceste regiuni se cheamă, în documentele maghiare, Rácország (Țara sârbească) și Rascia, adică Serbia, în documentele latinești.

„În această epocă, sârbii sunt aceia cari apără frontierele de sud, în timp ce maghiarii se retrag înspre ținuturile dela nord. Cât privește elementul sârbesc din Transilvania și Banatul de răsărit, el a fost copleșit de elementul românesc care, venind din Transilvania s'a instalat în județul Caraș, prin veacul al XIII-lea. Totuși, un grup de sârbi a pătruns în veacul al XVI-lea până în Transilvania și astfel, sârbii au putut juca aci un rol considerabil. Dar ei n'au putut să-și păstreze pozițiile față de români și maghiari, cari erau mult mai numeroși. Transilvania actuală nu numără decât 5000 de sârbi“.

Iar în altă parte¹⁾, dl Radonici mai scrie:

„În cursul întregii perioade turcești, — care a durat circa o sută cincizeci de ani, — populațiunea Banatului și Bacichei este aproape exclusiv sârbească. Acest fapt îl recunosc înșiși autorii maghiari cari, vorbind despre această epocă spun că, cea mai mare parte a populațiunii se compune din sârbi ortodocși.

„Registrele de impunere turcești din această epocă încă sunt o dovadă, că sârbii erau aproape singurul element în Ungaria meridională. Acum sunt numeroase localități în Banat unde nu mai locuiesc sârbi, dar în decursul veacului al XVI și XVII-lea acestea erau locuite exclusiv de ei. Reprezentanții celorlalte naționalități ca: românii (aceștia mai ales în județul Torontal), germanii și maghiarii sunt

¹⁾ Op. cit. p. p. 99—100.

străini, cari s'au așezat aici în cursul secolului al XVIII-lea, după ce turcii au fost alungați din Ungaria și Banat“.

Am reprodus din cuvânt în cuvânt aceste câteva fragmente din cartea citată a d-lui Iovan Radonici, ca să preînfăpșim eventualele reproșuri în legătură cu expunerea noastră de mai târziu. Lumea noastră laică, neștiind până unde poate merge tendențiozitatea și imperialismul sârbesc, în lipsa acestor pasagii, ușor ne-ar putea învinui că ne luptăm împotriva unor teorii imaginare, inventate de noi, iar nu în contra unor primejdii reale. Prea puțini români știu că, absurdități și neadevăruri de felul acesta au apăsât balanța conferinței de pace în favoarea sârbilor.

Un alt istoric de seamă sârb, dl St. Stanojevici, tratând aceiași chestiune, este mai prudent. D-sa prezintă lucrurile în modul următor¹⁾:

„După căderea imperiului hunic al lui Atila (453), diferitele triburi slave, din regiunea dintre râurile Pripiat și Nistru, au început să se miște căutându-și o nouă țară. Ele au pornit spre sud, înaintând dealungul cursului inferior al Dunării, între munții Ardealului și Marea Neagră, spre Balcani. Subt presiunea Avarilor, acești slavi coboară tot mai mult spre sud, astfel că, în veacul al VI-lea, la granițele de nord ale Balcanilor se găsesc două grupuri de slavi: unul care coborâse pe cursul inferior al Dunării, pe teritoriul de sud al României și care grup era liber; altul care, pe cursul de mijloc al Dunării fiind spre sud și sud-vest și care era supus Avarilor.

Slavii aceștia pătrund în Balcani în veacul al VII și VIII-lea, pe vremea luptelor dintre bizantini și perși, când Peninsula Balcanică rămăsese fără pază.

Pe vremea așezării lor în Balcani, slavii aceștia erau împărțiți în mai multe seminții: croații cari ocupă partea de nord-vest a Balcanilor; sârbii cari se stabilesc în regiunea Lima, Tara, Drina și Piva; a treia seminție se contopește cu bulgarii“.

Cât privește pe sârbii propriu ziși, dl Stanojevici se mulțumește să ne spuie că, aceștia se găseau printre masele grupului dela mijloc al Dunării, ferindu-se de afirmațiuni ca acelea ale d-lui Radonici.

În sfârșit, mai reținem aci observația d-lui Stanojevici care zice că, slavii cari au ocupat Peninsula Balcanică nu erau prea numeroși.

* * *

După aceste succinte relatări ale trecutului îndepărtat, luminat de farul imperialismului sârbesc, credem că e bine să ne oprim puțin și să examinăm mai de aproape teoria d-lui Radonici, care, după cum am spus, este cel mai proeminent istoric sârb și ale cărui lucrări au apărut și în limbile Apusului, contribuind, la conferința de pace, în mod incontestabil, la izbânda sârbilor. Să vedem dacă această teorie are de partea sa adevărul și dreptatea.

¹⁾ Istoriija Srbskoga Naroda, Beograd, 1926, vol. I, p. p. 7-14.

Din expunerea, mai mult politică decât istorică a d-lui Iovan Radonici, se degajează două concluziuni:

a) că elementul românesc pătruns în vechiul județ al Carașului prin veacul al XIII-lea, și dispărut pe vremea ocupațiunii turcești, nu s'a răspândit în întregul Banat până în veacul al XVIII-lea;

b) că elementul autohton, în Ardeal și Banat, sunt sârbii, cari locuiesc aci din veacurile VI—VII-lea, adică dinaintea venirii ungarilor.

Asupra primei concluziuni este inutil să stăruim. Istoriografia românească a dovedit demult și definitiv calitatea noastră de element băștinaș și pe care, în parte, am rezumat-o și noi în capitolul precedent. Cât privește evul mediu și epoca modernă, vom avea mai târziu satisfacția să vedem cum se va sdruncina teoria d-lui Radonici sub loviturile realităților istorice, relatate de însuși colegii săi sârbi. Noi ne vom mărgini să arătăm aci numai subreziența teoriei care atribuie sârbilor o continuitate istorică și etnică neîntreruptă pe întregul parcurs al descălecării lor în Balcani.

Dl Iovan Radonici ajunge la concluzia amintită printr'o confuzie voită și dublă. Cea dintâi este că, urmărind drumul vechilor descălecători din stepele Rusiei îi numește la început cu termenul generic de *slavi*; apropiindu-se de Dunăre le dă numele de *iugoslavi*, inventat abia la sfârșitul veacului al XIX-lea, pentruca la urmă de tot să-i numească, pur și simplu, *sârbi*. Toate aceste schimbări de nume le face în aceeași epocă, la începutul evului mediu. A doua confuzie este că, d-sa consideră drumul descălecării, precum și popasurile vremelnice din anumite puncte ale acestuia, ca un loc de așezare perpetuă, cu toate consecințele ce decurg din acest fapt, și de unde, deci, seminția slavă sau sârbească n'a mai dispărut, vreme de douăsprezece secole.

Trecând peste confuzia care identifică semințiile slave dela începutul evului mediu cu sârbii din zilele noastre, — mai puțin importantă — vom stăruii nișel asupra chestiunii descălecării, examinând dacă grupurile vechilor slavi au fost destul de puternice, ca să poată schimba fizionomia etnică a imensului ținut dintre Carpați și Balcani și să se menție aci neîntrerupt, și jucând un rol foarte important — după cum pretinde dl Radonici — vreme de peste o mie de ani.

În privința aceasta avem mai multe argumente negative. Dl Stanojević, în cartea-i citată¹⁾, scrie că, vechii slavi n'au fost mulți la număr și nu erau un popor războinic; ei n'au avut niciun fel de organizație și disciplină militară. Descălecând în Balcani, ei nu s'au putut închea în țărișoare până în veacul al XI-lea. Iar un alt autor sârb, de Dușan I. Popovici²⁾ ne dă un prețios argument indirect relativ la această epocă spunând că, bulgarii cari au cucerit și stăpânit pe slavii din Balcani, nu erau mai mulți de 20.000 de oameni,

¹⁾ p. p. 7—9, 15.

²⁾ *Vojdovina, prilozii pronciavanju naše zemlje iprašega naroda*, Beograd, 1925, p. 12.

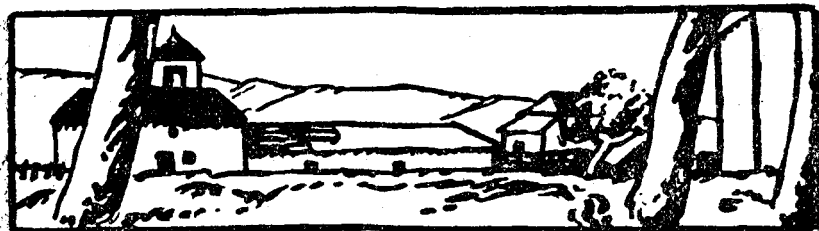
ceace înseamnă, că acest număr redus, oricât de disciplinat ar fi fost, totuși, nu putea să domineze milioane de oameni, ci tot câteva zeci de mii. Dacă aceasta este adevărat, atunci care este naivul să creadă că, teritoriul dintre Carpați din nordul Ardealului și până în Balcan a putut fi cucerit etnicește cu câteva zeci de mii de suflete? Această întrebare și-o pune și dl Radonici, de vreme ce se grăbește să ne asigure că, din timp în timp, sârbii din Ardeal și Banat au fost întăriți prin imigrările conaționalilor lor din Balcani.

Dintr'un punct de vedere, teoria d-lui Radonici ar putea să ne fie de folos și nouă, deschizând noi și largi perspective politicii de expansiune românești. Dacă sârbii își constituie un drept asupra întregului drum al descălecării strămoșilor lor, de ce n'am putea să revendicăm și noi întreaga Iugoslavie de astăzi, provincie romană odinioară, și unde, la venirea slavilor, după dl Stanojevici¹⁾, trăiau în număr foarte mare descendenții vechilor cetățeni romani, numiți „vlahi și fițari“, cari au avut o „importantă influență asupra dezvoltării culturii și limbii sârbești“? În acest chip, aspirațiunile și drepturile noastre istorice s'ar putea întinde dela Adriatică și până la Marea Neagră, căci aceste două ape constituiau limitele etnice ale vechilor vlahi și fițari.

P. NEMOIANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

¹⁾ op. cit. p. 12.

Un ardelean în Bucovina: Adrian Deseanu

Serile de iarnă sunt de obicei clipe de popas pentru gânduri și prilej de pribegie pentru amintiri. Veșnic călătoare, gândurile se strâng în cuibul lor de acasă, în vreme ce amintirile, deșteptate din colbul frământărilor cotidiene, își îngăduie o evaziune pe cărările trecutului. Povești și conversații de demult îmbracă haina actualității. Întâmplări intime din anii tinereții primesc ceva din farmecul zilei de azi. Icoane uitate încep a învia, chipuri de prieteni, prăbușiți în neființă, prind a se întrupa aievea, în carne și 'n oase. Dematerializați în suveniruri, suspinăm uneori după oamenii și vremile de altă dată.

* * *

Răsfoiesc un vraf de scrisori și gazete vechi. Din paginile lor îngălbenite de vreme, iată se desprinde o imagine de stejar voinic și frumos: e *Adrian Deseanu*.

Un nume puțin cunoscut, un anonim aproape. Un simplu prieten, dispărut de curând. Iată-l, așa cum l-am cunoscut înainte de războiu, cu figura lui de Hercule, cu trupul lui drept și înalt ca un brad, cu ochii lui mari și negri ca păcatul, dar blânzi și dureroși, ca versul lui Eminescu. Il revăd așa cum era: boem răfăcit în haina profeției, un Ahasver modern, plutind ca o barcă fără vâslă, în valurile vieții bisericești și politice din Ardealul subjugat și sorbind cupa de nectar a momentului. N'a fost un popă „după rânduiala lui Melchisedec“. N'a fost un politician de periferie, ca atâția din urmașii apostolilor de astăzi. N'a fost nici un așa numit „om de treabă“. Pentru toate acestea era prea inteligent, prea capricios și prea decepționat. A fost însă, și el, odată un om și jumătate. Un om „celebru“ în felul său. Colegii lui de pe vremuri dela facultatea teologică din Cernăuși, contemporanii lui din „Țara

fagilor“ păstrează și astăzi amintirea evocatoare a lui „Sudu mare“ — cum îl porecliseră pe acest pui de Baba Novac — de frica căruia tremurau toate liftele Bucovinei în ultimul deceniu al veacului trecut.

* * *

Isprăvile lui Deseanu din localurile publice ale Cernăușilor, — pe care, atunci când îl năpădea furia răsvrătirii, cu o privire și cu 'n gest le golea de toți musafirii nebotezați, — dârza lui revoltă contra stăpânirii austriace, obtuze și intolerante, luptele lui din redacția ziarului „Patria“, întemeiat de Valer Braniște, la care colabora, toate acestea au rămas de pomină în capitala Bucovinei.

Cât de adânci au fost impresiile lăsate de „Sudu mare“ în sufletul colegilor săi de carte și de chefuri — pe atunci și chefurile aveau caracter național — și ce important a fost rolul de luptător politic al acestui strașnic șampion, în cursul celor câteva semestre, pe care le-a petrecut între Bucovineni, o știu parte din graiul lui, parte din câteva trăsături de condei ale regretatului scriitor bucovinean *Mihai Teliman*, care, într-unul din savuroasele sale „Foiletoane“ literare și politice, ne-a lăsat silueta lui Deseanu.

Eram cu toții în jurul lui, la un chef studențesc. După ce ne istorisi pătaniile lui hazlii cu o nemțoaică insultată în vâlmășagul unei demonstrații politice și răspunsurile „cu argumente zdrobitoare“, ce le dăduse judecătorului de instrucție, care-i luase interogatoriul, deodată se ridică în picioare și ne făcu un discurs înflăcărat. Ne-a vorbit de munții Ardealului, de Moșii cei săraci, de jugul tiraniei ungurești, de puterea de granit a Românului și de datoria cea mare a tinerețului de a lupta împotriva dușmanului secular. Apoi își drese nițel glasul și deodată localul începu să răsune de vitejescul cântec ardelenesc, dătător de viață și amintitor de gloria străbună:

*Pe cel câmp pustiu și'ntins
Arde-un foc de noi aprins,
Las' să ardă și să crească
Că-i în țara ungurească.
Trageți hora ca să joc
La lumina celui foc!*

*M'am suit la munte 'n zori
Și-am prins fulgerul din nori,
Și de sus din înălțime
L-am izbit în păgânime.
Trageți hora ca să joc
La lumina celui foc!*

*Am venit la frați, surori
Și-s cuprins de reci fiori,
Bucovina-i pustiiță
Vai de ea și-a ei ursiță.
Ziceți doina să 'jelesc
Pe pământul strămoșesc!*

*Ungur, Neamț, câine turbat
Multe 'n lume și-am răbdat,
Dar veni-va ceasul meu
Ca să mă răzbun și eu!
Trageți hora ca să joc
Intr'al răzbunării foc!*

* * *

Așa cânta studentul Deseanu la Cernăuți. Vinul curge 'n spume, nobil și superb ca sângele ce curge 'n vinele Românilui. Cântecul patriotic îi învăluia pe toți ca o flăcără sfântă. Străinii o tureau pe furis din cafenea, autoritățile se făceau surde, ca să nu trebuiască să intervină. Faima lui Deseanu, îndrăzneala lui fenomenală și tăria lui legendară băgase în răcori și pe bieții paznici ai ordinii publice. Guvernorul austriac nu mai știa ce măsuri să ia față de acest rebel delicvent, care 'n pornirea lui tumultuoasă îndrăznise să huiduiască și pe mitropolitul Bucovinei, care la un moment dat apăruse 'n postura de unealtă a cârmuirii austriace.

Atitudinile acestea juvenile, cu toată nota lor de eroism romantic, sunt o mică pagină din trecutul vieții studentești de altă dată. Un crâmpei din sbuciumul nostru de ieri pentru desrobirea neamului. Pe filele acestei pagini numele lui Deseanu apare uneori ca o cască de revoltă, alteori ca un val de veselie dioniziacă. Expulzat din Bucovina — singura pedeapsă, pe care a îndrăznit să-i-o aplice nepuțincoasa opresiune austriacă — Deseanu s'a refugiat la București. Preocupările de teologie, ale cărei abstracțiuni, mai mult sau mai puțin nebuloase pentru spiritul lui de un realism epicureic, nu prezentau decât o deosebită atracție, — a trebuit să-le înlocuiască cu o efemeră profesiune de gazetăr, mai pe urmă la „Dreptatea“ din Timișoara. Ca să-și asigure o pâine mai fihnită a intrat totuși în tagma profețască. Soarta l-a aruncat protopop în Biharia. Aici, într'un pitoresc sat de munte, la poalele Cucurbetei, aproape de Moșii lui Avram Iancu și-a măcinat vertiginos o banală existență de naufragiat, iluminată doar de amintirile trecutului.

Așa l-am cunoscut.

* * *

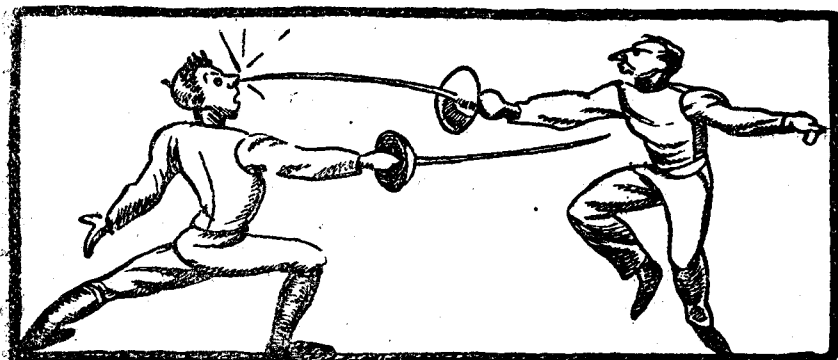
Intr'o zi — era prin anul 1912 — vine la mine și mi spune:
— Ca să vezi între ce oameni trebuie să trăiesc, ascultă!
Cum știi, avem în sat o bancă la care sunt și eu membru „în consiliu“. Zilele trecute primesc o scrisoare dela Ștefan Iosif, poetul, cu care mă împrietenisem pe vremuri la București. La scrisorică era anexată și o poliță semnată de el, apoi de Chendi și Goga ca giranți. Mă roagă să-i acordăm un împrumut de 250 coroane dela bancă. Fericit că pot să-i servesc, duc chestia la ședință. Când colo „filozofii din direcție“ se opun. Ci-că literați, poeți, vezi Doamne, nu prezintă suficientă garanție materială. Nu și nu! Atunci m'am indignat și le-am spus: sunteți niște dobitoace! Ar trebui să fiți mândri, că aveți în archiva băncii un astfel de document, cu numele acestor trei luceferi ai literaturii românești. Semnăturile lor singure valorează suma asta, chiar dacă n'ați mai vedea banii cât o fi lumea. Asta e o poliță istorică, neghiobilor! Și li-am trântit ușa 'n nas...

Așa l-a găsit moartea: împăcat cu toate, în-afară de prostia și fățărnicia omenească

În anii din urmă era mai mult o ruină. Stejarul de de mult se ținea încă falnic și majestuos, dar era uscat și scorburos. Ca ori ce ruină a fost însă și el odată o glorie. A fost, dacă nu mai mult, o flacără care a ars pentru un vis. Și a aprins și 'n alții dorul de libertate și ideea de unire. Dacă darurile libertății naționale se revarsă astăzi, cu atâta belșug, asupra noastră a tuturor și îndeosebi asupra studențimii, cred că acesteia îi revine mai ales datoria să păstreze viie tradiția și imagina precursorilor, cari încă de pe băncile universității au știut să se pună în slujba ideii naționale.

Iată pentruce am desprins din cadrele amintirilor mele icoana lui Adrian Deseanu, un clasic spencimen al studentului ardelean de altă dată.

G.H. TULBURE

GAZETA RIMATĂ

STRIGOII

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Prin noua lege administrativă, România
întregită a fost împărțită din nou în
șapte provincii.

*Trecut-au ani fără de număr, venit-au veacuri lungi și grele,
Brăzdând hotare mincinoase pe bietul trup al țării mele;
Bătut-au vânturile vremii, cum bate crivățul 'nchețat,
Ne-au risipit cenușa 'n vatră, și'n lume ne-au împrăștiat!
Subt năvălirea ungurimei s'au prăbușit pe timpuri cnejii; —
Ardealul cutropit, zadarnic și-a strâns în pâlcuri toți vitejii...
Apoi, pierdurăm Bucovina, vândută 'n târg împărătesc,
Și-o jumătate din Moldova stătu subt cnutul muscălesc!
Doar la lumină de opaiț, într'un cerdac de mănăstire,
Se furișa un dor de frate pe câte-o foaie de psaltire,
Și tremura în fapt de seară, plângând pe-o frunză de arin,
Aceeș doină românească, din Făgăraș pân' la Hotin...*

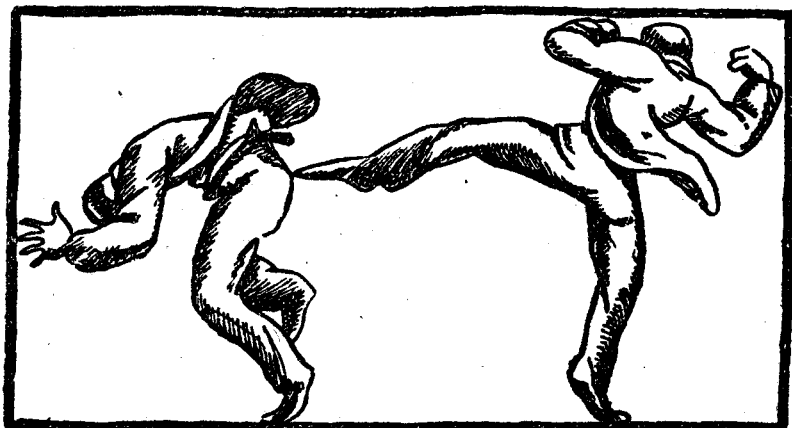
*De câteori părinții noștri, trăind în vis cu dinadinsul,
Nu prevesteau, că cele 'nguste își vor mări cândva cuprinsul...*

Ei ne vorbeau cu 'nfrigurare, în câte-o zi de Zece Mai,
De veșnicia unei clipe fugare : fapta lui Mihai!
Cu moștenirea lor în suflet trecurăm într'o zi Carpații,
Purtând în vârful baionetei nădejdea-atâtor generații.
Un frate mi-a murit la Rucăr, străpuns de-o schije de obuz;
Eu mi-am lăsat câteva vase din mâna dreaptă, la Oituz;
Părinții și-au trimis feciorii, fecioarele-și dădură mirii;
Am pus, ca meșterul Manole, în temelile zidirii,
Pe cei mai buni, pe cei mai liberi, pe cei mai fără de păcat; —
Și România-întregită din sânge tânăr s'a 'nchegat!...

Dar iată, ceata de netrebnici infometați, cu gânduri rele
Cum se reped să 'mpartă iarăș sărmanul trup al țării mele!
Din fiecare colț răsare, rânjind în drum, un nou găman
Și peste patru-cinci județe ar vrea să fie suveran...
De geaba au visat strămoșii, de geaba s'au jertfit eroii,
In casa, cu atâta trudă zidită, stăpânesc strigoii!
Să ridicăm din nou o piatră de frontieră la Predeal, —
Că unul, Aurel Dobrescu, vrea o bucată din Ardeal...
Cum? Bucuria revederii a fost, într'adevăr, deșartă?
Ce Dumnezeu uni odată, Ghiulucă poate să despartă?
Voiți răspuns la întrebare? O să vi-l dau, pentrucă-l știu:
Noi, țara o păstrăm întreagă... Nu garantiez pentru Maniu!

VASILE STÂNGACIU

— invalid de război fără tutungerie —

ÎNSEMNĂRI

O nouă alarmă. — Guvernul d-lui I. Maniu, alternând aventura cu imbecilitatea, ne-a dat de sărbători o nouă probă de capacitate. Subt oblăduirea lui s'a lansat știrea unei „crize constituționale”. Urmând pilda dela centru, toate fituicile de toate limbile din cuprinsul țării au umplut lumea cu svonul ieșirii din Regență a Principelui Nicolae, urzind fiecare după pofta lui combinații fanteziste, care de care mai idioate. E deajuns, să reținem de pildă stupida născocire, că d. Octavian Goga ar fi unul din autorii savantei transformări care așteaptă în umbră. Nu mai e nevoie, credem, să desmințim toate minciunile debitate în contul nostru. Ni se pare, însă, extraordinară ușurința cu care acești guvernanți de carnaval tolercăză răspândirea tuturor calomniilor pe spinarea țării. Într'un an de zile au tras în noroi prestigiul vieții de stat de-așa fel, încât fiecare zi de rămânere mai departe la cârmă țării contează ca o nenorocire națională.

Pactul dela Ciucea. — Ziarul *Patria* a reprodus în mai multe numere consecutive, și într'o versiune aproximativă, textul așa numitului pact dela Ciucea, încheiat acum cinci ani între partidul poporului de subt prezidenția dlui general Averescu și minoritatea maghiară din Ardeal. Potrivit angajamentului luat, această învoială politică n'ar fi trebuit să fie dată publicității decât atunci, când necesitatea ar fi fost constatată de comun acord, din ambele părți. De-altfel, pactul dela Ciucea, care urma să intre în vigoare numai în cazul venirii la cârmă a partidului poporului, a fost denunțat de reprezentanții minorității maghiare înainte de a primi un început de realizare. Astăzi, cuprinsul lui nu mai are decât o valoare documentară.

Indiscreția, după cum se vede, n'a venit din partea noastră. Să nu-și închipue, însă, cineva că o regretăm. Mai mult decât atât, suntem bucuroși că opinia publică românească poate să aprecieze la lumina realității deosebirea dintre două concepții cu

totul opuse în ceea ce privește problema minoritară.

Partidul național-tărănesc, cu deosebire ramura ardelenă, în cei zece ani de lungă și agitată opoziție, nu s'a sfiit să-și fixeze raporturile sale cu minoritățile etnice din România în cadrul unor frivole făgăduieli necontrolate, punând la contribuție aceeași deșănțată demagogie, pe care a întrebuițat-o oriunde era de câștigat un alegător, oriunde se mai putea căpăta un vot. Practic când această îngustă concepție electorală, ca și în celelalte manifestări ale lor dealmințeri, beneficiarii de astăzi ai puterii s'au angajat, fără cea mai palidă umbră de simț al responsabilității viitoare, să traducă în fapt decideratele punctelor dela Alba-Iulia, acordând „fiecărui popor” din Ardeal și Banat dreptul de a se administra și judeca în limba sa proprie „prin indivizi aleși din sânul său”. Fruntașii național-tărăniști repetau solemnă declarație ori de câte ori aveau prilejul, pentru unicul beneficiu al minciunii momentane, știind dinainte foarte bine, că nu se vor ține de cuvânt.

Noi, martoră ne stă colecția revistei *Tara Noastră* din ultimii șapte ani, am privit cu totul altfel situația minorităților în cuprinsul României-întregite. Săcotindu-ne cetățenii unui stat național, unitar și indivizibil, respingând, prin urmare, orice velleități de autonomie din partea diferitelor frânturi de neamuri locuind acelaș teritoriu cu noi, ne-am declarat implicit împotriva acelor paragrafe din rezoluția dela Alba-Iulia, care ar putea fi interpretate în sensul unor asemenea tendințe centrifugale. Când, însă, reprezentanții minorității maghiare s'au înfățișat, arătându-se dispuși să fixeze ei înșiși și într'un act autentic limita revendicărilor lor, am săcotit, că nu avem dreptul să refuzăm o examinare atentă a acestora, privind întregul ansamblu al chestiunilor minoritare exclusiv ca o problemă de guvernământ. Nu numai, că n'am supralicitat generozitatea ușuratică și nesinceră a adversarilor noștri, — deși ne găseam și noi atunci în opoziție — dar am reușit să

determinăm pe conducătorii partidului maghiar să scoată ispititoarele promisiuni dela Alba-Iulia din șirul dolcanțelor realizabile.

Așa s'a născut mult hulitul acord cu minoritatea maghiară în vederea unei guvernări a partidului poporului. Minoritatea maghiară l'a denunțat mai înainte de a fi pus în aplicare, inchipidu-și, desigur, că e preferabil să asculte glasul de sirenă al partidului național-tărănist. Acum, după ce iluzia realizării punctelor dela Alba-Iulia a căzut în baltă, se arată amarnic desamăgită. Nu ne interesează.

Cât privește conținutul însuș al așa numitului pact dela Ciucea, suntem gata oricând la o examinare obiectivă a tuturor soluțiilor propuse. Problema ni se pare serioasă, și n'o vom privi decât astfel.

Două memorii. — În broșura cu instrucțiuni trimisă de curând tuturor organizațiilor partidului liberal din țară, d. Vintilă Brătianu a reprodus textul memoriului, pe care fostul președinte al Consiliului l'a adresat Regenței în Octombrie 1928, cu o lună înainte de venirea la putere a d-lui Iuliu Maniu și a cohortelor sale de buges favoriti.

Memoriul dlui Vintilă Brătianu nu păcătuiește printr'un exces de politețe față de celelalte grupări politice din țară, nici nu se poate spune că-i supraîncărcat de profeții realizate. Ni se pare foarte firesc, ca șeful liberalilor să vadă mai mult greșile de guvernare ale adversarilor săi decât ale sale proprii, după cum nu ne mirăm de tonul sentențios cu care d'sa afirma, acum un an și mai bine, că numai partidul liberal poate obține un împrumut pe piața străinătații. Ar fi fost ciudat, dacă d. Vintilă Brătianu ar fi vorbit Regenței altfel. Deci, nici un fel de supărare din partea noastră.

Dar, fiindcă s'a făcut acest început de lămurire postumă a crizei de guvern din toamna anului 1928, n'ar fi rău, poate, să se supună judecății opiniei publice și

alte documente. Așa, de pildă, credem că ar face bine să-și publice și d. N. Iorga memoriul d-sale, prezentat Regenței în aceeaș vreme și cu aceeaș ocazie. Noi am fost totdeauna pentru elucidarea cât mai deplină a adevărului istoric și ne-am mira dacă tocmai istoricul N. Iorga ar fi de părere, că acest adevăr trebuie să rămână ascuns în arhivele Palatului. Dacă fostul șef al fostului său partid a fost atât de puțin prevăzător cu un document emanat din propriul său laboratoriu, încât n'a păstrat o copie, noi am putea să-i facem acest serviciu și să publicăm noi înși-ne memoriul.

Mai ales acum, după ce plecarea dlui N. Iorga în America s'a săvârșit, nu vedem nici-o consecință neplăcută. Călătoria, odată începută, nu mai poate fi întreruptă, nu-i așa? Nu știm, dacă d. Iuliu Maniu s'ar bucura citind aprecierile celui plecat peste Ocean. Nu suntem siguri, de-asemena, dacă d. N. Iorga ar înregistra vre-o pagubă. În orice caz, însă, adevărul istoric ar fi în profit. Țara ar ști ce părere aveau toți șefii de partid în Octombrie 1928 despre cărmuitorii ei de astăzi.

Numai noi, spectatori imparțiali și sata-niei, n'am zice nimic!

Ambasadorii național-țărăniști. — Am reținut aci pentru posteritate metoda indirectă a d-lui Iuliu Maniu, prim-ministru al României-întregite, de a sta de vorbă cu reprezentanții țărilor europene. Pe cei doi intermediari obișnuiți vi i-am recomandat. Ei sunt: d. I. Lugoianu, subsecretar de stat la prezidenția Consiliului, și, ca substitut, portarul hotelului *Athènes-Palace* din Capitală. Pentru a mărturisi, însă, tot adevărul, vom adăuga de data aceasta, că d-l Iuliu Maniu, resimțind toate desavantajele unor conversații diplomatice prin tălmăci, s'a hotărât să urmeze cursurile de seară ale cunoscutei școli „Berlitz”, nutrind laudabila speranță, că până în al optulea an al guvernării sale să

poată spune d-lui René Puaux, ministru Franței, *merci* pe limba lui Clemenceau... Noua sa calitate de elev nu-l intimidază pe șeful guvernului actual. D-l Iuliu Maniu, care a intrat la cincizeci de ani ca voluntar în școala cadeților din Viena pentru a obține prin sârguință și disciplină gradul de sublocotenent în armata austriacă, e obișnuit cu asemenea sfertări intelectuale la vârstă matură!

Ne întrebăm, însă, ce se va întâmpla cu ceilalți fruntași național-țărăniști din diferite provincii, pe cari d. Iuliu Maniu s'a hotărât să-i ridice la rangul de miniștri plenipotențari, trimițându-i ca reprezentanți ai României-întregite în străinătate? Ce figură vor face pela ambasadele europene acești neofiti noduroși, oameni alminteri foarte cumse-cade, dar cu desăvârșire incapabili de a articula vreun idiom apusean? Iată-l, de pildă, pe d. Ion Pelivan, un basarabean de treabă, pe care, judecându-l chiar ca adversar, noi îl preferăm fără ezitare domnilor Măjă, Gâscă sau Bivol, exponenții atât de înverșunați ai proaspetei democrații dintre Nistru și Prut. Cu plăcere ne întâlnim, deci, în politica țării cu d. Ion Pelivan, și-i urăm din partea noastră să strângă oricât de multe voturi... Dar, să ne ierte Dumnezeu, par'că diplomația (fiindcă, din păcate, despre ea e vorba) mai cere și altceva decât intenții bune, popularitate și un certificat de naștere redactat cu litere chirilice!

Dar nu-i numai d. Ion Pelivan. Mai sunt și alții, de dincolo și de dincoace de linia Murășului, cari... nici măcar nu sunt oameni de treabă. Foști agenți electorali, comandanți de cete de voinici și păzitori cu ciomagul în jurul urnelor de votare, cari, ca o răsplată pentru mai multe capete sparte pe timpul alegerilor din urmă, pretind acum cel puțin o legăție de mână întâia, în locul diplomațiilor de carieră, pe cari guvernul d-lui Iuliu Maniu i-a scos la pensie fără milă. Democrația național-

șărănistă își creiază ambasadorii ei pro-prii, în temelul sufragiului universal.

În străinătate vor fi primiți, desigur, cu toată curtuozia obișnuită. Un singur lucru ne neliniștește: Cam în ce limbă vor vorbi, după ce vor trece dincolo de Halmei? Cu contele Bethien, se'nțelege, ungurește. Dar cu d. Aristide Briand?

Caragiale în ediție de lux. — Marele meșter al prozei românești era unul din cei mai meticuloși clienți ai artei tipografice. Făcea parte dintre acei fanatici ai stilului, cari sunt în stare să deslănțuie o revoluție din pricina unei virgule agățate anapoda. Își lucra și-și prelucra scrisul cu atâta sfințenie, cântărea cu atâta atenție cuvintele în căutarea perfectului echilibru dintre ele, folosea cu atâta scrupulozitate, semnele reci ale punctuației pentru a indica nuanțele vorbei rostite, încât orice încercare de mutilare a rezultatului acestei munci migăloase de giuvaergiu miniaturist îl băga în răcori. Telegrafic, dela Berlin, a înlocuit odată în manuscris un *fiindcă* printr'un *pentru* că. Pentru Caragiale literatura n'avea niciun înțeles, dacă nu putea să fie gravată în marmoră, ca o creație definitivă.

De aceea, Caragiale s'ar fi bucurat de proiectul unei ediții luxoase a operelor sale complete. Format în octav mare, hârtie velină vărgată, caractere Didot anti-tiqua, tiraj numerotat cu presa de mână! (Și, bineînțeles, despre greșeli de tipar să nu fie nici pomeneală...) Dacă s'ar fi putut, Caragiale nu și-ar fi scos cărțile de subțeaș decât într'un tiraj restrâns, curate, citețe, solid încheiate, pentru bucuria sa și a câtorva bibliofili. În definitiv, autorul „Scrisoarei pierdute“ a fost, în artă, un aristocrat!

Prospectul editurii „Cultura Națională“ ne făgăduiește acum o retipărire îngrijită a *Operele* lui Caragiale, cu prefață, introduceri, variante și note explicative, sub îngrijirea d-lui Paul Zarifopol, ale cărui revizuirii critice în domeniul literaturii uni-

versale a pus de multeori pe gânduri pe cititorii săi. Lăsând la o parte întroducerile și notele explicative (pe cari, între noi fie spus, nici Caragiale nu putea să le sufere), am primit cu satisfacție vestea cea bună a tiparului. Citind, însă, cele două pagini oferite publicului ca specimen din primul volum de *Schițe și Novele*, am descoperit trei greșeli de corectură și alte câteva litere străine, amestecate ca neghina în grâu printre elegantele caractere anti-tiqua. Sunt defecte de frumusețe puțin însemnate, desigur, dar într'o ediție pentru bibliofili, pe hârtie velină vărgată și numerotată cu presa de mână (600 lei volumul) ar fi putut să lipsească. Am fi voit să-l vedem pe d. Paul Zarifopol dând cu ochii de teribilul nenea Iancu după o asemenea ispravă!

E păcat de atâta risipă de bani, de muncă, — și, fără îndoială, de însuflețire, — dacă nu se poate ajunge la o impecabilă desăvârșire. Unui domn în frac e destul să-și atârne doi centimetri de șiret alb pe deasupra încălțăminteii de lac pentru a pierde dreptul de a se numi elegant. Luxul nu se face cu cârpeli. Ori se face, ori nu se face.

Atitudini minoritare. — Observăm, dela un timp încoace, cam de când s'a instalat la cârma țării guvernul d-lui Iuliu Maniu, o ciudată îndrăzneală în tonul gazetelor minoritare din Ardeal. În special, îndrumătorii opiniei publice maghiare au adoptat față de partidele politice românești un ton atâta de strident și de nepotrivit, încât suntem nevoiți să deducem, că avem de-a face cu o stare sufletească morbidă.

Nu ne-a supărat atât de mult faptul, că ziarele ungurești dela Cluj au apelat, pentru a-i așeza proza la locul de frunte al suplimentelor literare de Crăciun, tocmai la d. Herczeg Ferencz, ale cărui insulte periodice la adresa României sunt socotite, probabil, ca tot atâtea pilde de înalt patriotism. Îi lăsăm pe concețajenii noștri să-și afirme cum se pricepe mai bine uni-

tatea lor de limbă și de cultură. Noi suntem apărători fanatici ai ideii naționale românești, dar noi nu desnaționalizăm.

Tocmai pentru acest motiv, nu vedem ce interes are presa minoritară din Ardeal, și în special cea maghiară, să risipească atâtea insulte la adresa noastră, vorbind despre România ca despre o țară sălbatică, barbară și primitivă. Cât privește pe oameni politici români, epitetele se schimbă după cum se cam succed și diferitele partide la cârma țării.

Noi asigurăm pe toți, că n'am pierdut memoria, și că vom răsplăti pe fiecare după cuviință. Deci, puțină temperanță în stilul contrașilor noștri minoritari n'ar strica... Le punem la dispoziție aceste observații binevoitoare, la cari adăugăm o mențiune specială pentru organul șionist scris în limba maghiară: *Uj Kelet*, a căruia nervozitate pare să fie din nou într'o îngrijitoare și cu totul neîntemeiată creștere.

Misiuni diplomatice. — Incep să se întoarcă, unul câte unul, de peste graniță, trimișii guvernului actual. Să nu fiți îngrijăți. În locul lor pleacă, imediat, alții.

Cel mai proaspăt sosit este d. Ghiță Pop, cunoscutul popularizator al paragrafelor dela Alba Iulia, care s'a transportat de-alungul Europei până la Helsingfors, ca să studieze la fața locului, în Finlanda, problema minoritară din Ardeal. S'a întors ce-i drept, cu o bogată colecție filologică comparativă între materialul lexic finic și unele cuvinte autohtone maghiare.

Să nu credeți, însă, că toate aceste misiuni diplomatice au drept scop numai înalte speculațiuni politice. Unele din ele urmăresc rezultate mult mai practice și mai imediate. Există, astfel, un oarecare d. Albon, trimis peste hotare să studieze tehnica jocurilor de noroc în marile stațiuni climatice occidentale. În momentul de față, interesantul personaj se găsește pe Coasta de Azur, la Monte-Carlo, cercetând cu atenție cum își procură decavații

revolverul necesar unei lichidări cavaleresti a situației lor financiare?

Statul cheltuiește, bineînțeles, o groază de bani cu călătoriile acestor consilieri tehnici cări, veți fi de acord și dumneavoastră, nu se pot transporta cu clasa III-a, nici nu se pot hrăni cu mămăligă. Trebuie să recunoașteți, însă, că-i scump, dar face... Era rușinos, să nu cunoaștem noi *de visu* problema minoritară din Finlanda, și să n'avem habar de felul cum funcționează ruleta în țărilor europene...

În haos administrativ. — Guvernul dlui Iuliu Maniu n=ea oferit încă o măsură a priceperii sale în gospodăria treburilor publice cu prilejul aplicării noii legi administrative. Această reformă necugetată, constituind un veritabil atentat împotriva unității noastre naționale, echivalează ea însăș cât o greșală capitală. Împărșindu-se țara în șapte provincii, consacrandu-se printr'o operă de legisferare urmele vechilor granițe dărămate, ne întorcem din nou la epoca chinezatelor.

Directoratele regionale au răsărit, deci, dintr'o mentalitate opacă de rătăciți, cari amețiți de prejudecata descentralizării au imprimat cu sila Românicii=unite o organizare federativă de stat=mozaic, alcătuit din bucăți. Dar nu numai atât! Cu începere dela 1 Ianuarie 1930, noua lege administrativă urma să intre în vigoare. Pricăpușii noștri cărmuitori n'au luat însă nicio măsură pregătitoare în vederea acestei radicale transformări, așa încât, într'o bună zi, autoritățile din diferitele provincii ale țării, desfăcute de legăturile lor directe cu departamentele din Capitală s'au trezit, pur și simplu, în aer. Ele ar fi trebuit să se adreseze directoratelor regionale, dar acestea n'au luat încă ființă. Abia s'au numit, după inevitabilele pertractări, titularii. Despre funcționari, birouri, arhivă nici nu-i încă vorba!

Dinspre partea noastră niciun regret, fiindcă noi socotim noua lege administrativă ca o adevărată crimă contra patriei. Dar subliniem haosul penibil în care ne găsim.